

הַלְבוּת שֶׁת סִימָן שֵׁמוֹ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יב]

וְכַמוֹ שֶׁפָּלַם מֵעֲרֵבִים בְּכִיַּת אֶחָד דְּמֵי¹⁵.

[משנ"ב ס"ק יא]

אָבָל אִם אֵין בְּסִפְיָה רַק בֵּית אֶחָד¹⁹.

19) והוא הדין אם יש הרבה בתים בספינה, אלא שרק בבית אחד גר ישראל ובשאר הבתים גרים נכרים, פסק השו"ע לקמן (סי' שפב ס"א) שאין צריך לערב עירובי חצרות.

[משנ"ב ס"ק יז]

וּמִן דְּרִין מְקַרְקְעִיתָהּ, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂיֵשׁ אֵינָה טְפָחִים בְּמֵי²⁰.

20) ואף על פי שפסק השו"ע לעיל (סי' שמה ס"ח) שהמים נחשבים לקרקע ועד עשרה טפחים מגובה פני המים הרי הוא כרמלית [ולמעלה מעשרה טפחים הוא מקום פטור], כתב המג"א (ס"ק ד) שכשדנים על פנים הספינה אם הוא רשות היחיד, מודדים עשרה טפחים בתוך הספינה, ולא מבחוץ.

[משנ"ב ס"ק יג]

וּמֵעֲשֶׂה וְלִמְעָלָה נִכְלָלִים בְּשֵׁם מִתְּנָה¹⁶.

16) טעם הדבר מצינו בירושלמי (עירובין פ"א ה"י), שנלמד מהפסוק "מחנה אלוקים", שאין מחנה פחות מעשרה [וביארר הקרבן העדה והפני משה (שם), משום ששכינה שורה בעשרה]. ולפי זה כתב החו"א (ליקוטים סי' ו ס"ק א), שהמינים שאין מצרפין אותם לעשרה לדבר שבקדושה, אינם משלימים גם לעשרה שבמחנה.

[משנ"ב ס"ק יד]

שְׂשִׁיבִים לְאֲנָשִׁים מִתְּנָה¹⁷.

17) אמנם היינו דוקא כשהמחיצות שבין הדיריים עשויות בקביעות, אבל אם אינן עשויות בקביעות, כתב בביה"ל לקמן (סי' שפב ס"כ ד"ה יוש) בשם תשובת הרשב"א, שיתכן שמחיצות שבספינה אינן נחשבות כמחיצות כיון שעשויות רק לשעה לצניעות. ולפי זה כתב בביה"ל שם, שפשוט שאם הכתלים בנויים לעולם, נחשבים הם כמחיצות לחלק בין הרשויות.

[משנ"ב ס"ק יח]

שְׂאֵף כָּאֵן הִתְּמִים קְבוּעִים לְהֵם¹⁸.

18) לענין חיוב מוזהב בבית שבספינה, פסק השו"ע (ו"ד סי' רפז ס"א) שפטור הוא ממוזהב, וכן פסק שם לגבי סוכת החג בחג. ובטעם הדבר ביאר הרע"א (בגליון השו"ע כאן), כיון שאינם דיריים קבע. מאידך לענין עירובי חצרות, פסק הרמ"א (כאן) שבתים שבספינה צריכים עירוב, והיינו שלגבי זה נחשבים הם כדירת קבע. וטעם החילוק ביאר בשו"ת בית יצחק (שמלקס, א"ח סי' מט ס"ק א), שלגבי חיוב מוזהב צריך דירה בקביעות, ובתים שבספינה אין דרים בהם בקביעות, אבל לענין עירובי חצרות, אם מתוקן הבית כהלכתו חייבים לערב עבורו אפילו אם דרים בו רק שבת אחת, ולכן בית שבספינה חייב לערב. [ולגבי סוכת החג בחג, ראה מה שכתבנו לקמן סי' שע ס"ק ד].

[משנ"ב ס"ק יז]

אָסוּר לְהוֹצִיא מִן הַתְּתִים לְסִפְיָה, דְּמִן שוֹתֵי הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית קַמְפִּיק²¹.

21) ופשוט שגם אם יערבו בין הבתים ויהא מותר לטלטל מבית לבית [שלא דרך הספינה], לא יועיל העירוב להתיר לטלטל מהבתים לספינה, שהרי טעם העירוב הוא שעל ידו נחשבים כולם שגרים רק במקום אחד, וכאן אפילו שכולם גרים רק בבית אחד, עדיין אסור להוציא מהבית לספינה, שהרי זו הוצאה מרשות היחיד לכרמלית.

[משנ"ב ס"ק יח]

שְׂהָרִי אֵין הָעֵרֹב אֶלָּא שְׂיִחְשָׁב כְּאֵלוֹ כְּלָן דְּרִין שֵׁם, וְהָרִי הוּא דָר שֵׁם²².

22) ואם יש לבעל הבית אחד שתי דירות בחצר, והניחו את פת העירוב בבית שאינו גר בו, יתכן שאם הוא לא יתן פת יאסור על כל פנים מכח הדירה השניה. וכתב החו"א (א"ח סי' צ ס"ק מא), שאף שחדר שאינו אוכל בו נדון כחצר, מימ יועיל לשים שם את העירוב, ויתכן שכיון שנתן שם את העירוב נהפך להיות בית. אמנם עיקר דין זה אינו מצוי היום, שבלא זה מוכים את פת העירוב לכל הדיירים.

[ביה"ל ד"ה בתים שבספינה]

שְׂלֵא יוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לְסִפְיָה אִשּׁוֹ הוֹצָאָה מִן שוֹתֵי הַיָּחִיד לְשֵׁם הַרְבִּים²³.

23) וכתב החו"א (א"ח סי' צו ס"ק ו), שאם הספינה עצמה ראויה לדירה, יש כאן שני בתים וצריכים לערב. ואם הספינה אינה אלא חצר, אם כן אף שאוכלים שם אין צריכים לערב, כיון שהספינה נטפלת לבית, כדן חצר שיש בה רק בית אחד, שאפילו אם השכנים אוכלים בחצר אינם אוסרים, משום שהחצר נטפלת לבית.

הלכות שבת סימן שסו

שנה פרוטה. ה'ואין מניחים אותו בקצור אלא בבית שראוי לדינה, (כ) *לאפוקי יבית-שער, אכסדרה (כא) ומ'רפסת. ו'וצריך שיהא בו (כב) *ארבע אמות על ארבע אמות. (כג) "ואפלו הוא של קטן. ט'ואם (כד) רגילים לתנו תמיד בבית ידוע, (כה) אין להם (ו) לשנותו (ז) ולתנו בבית (ח) אחר, (זו) מפני דרכי שלום. (כח) ו'אפלו

רש"י על זמור' בעריכות שם

באר היטב

רשד"ם. ואם מכר ביתו לאחר, אין בכדינו ראהו ברוחה שיזכה מקונה בכר, ראב"ח. ומ"א קתב: אף במקור ביתו מניחין בו, ע"ש: (D) אחר. אפלו נתן

(1) ד"א. ואם יש בו לרבע ד"א על ד"א סגי, רלב"ח ק"י: (1) לשנותו. אפלו יש קצת טעם לשנותו, מהר"ק סק"א. אכל אי איכא טעמא רבה משני,

באור הלכה

משנה ברוחה

ערוב משום קנן, שבעל-הבית מקנה להם ביתו עבור הפת, ולפי זה היה צריך שיהא בפת על-כל-פנים שנה פרוטה דלחשב ממון, קא משמע לן דלאו משום קנן הוא אלא שתוף דירה בעלמא הוא. ומזה הטעם גם-כן צריך לתן דוקא פת, ולא סגי בכרוב אחר כגון כלי וכיוצא בו שאינו מאכל, דעקר דירת אדם הוא במקום פתו, כל זה מתבאר בש"ס: (כ) לאפוקי בית-שער וכו'. דאף-על-גב ששעשוין עיניו בתים, מקל מקום הואיל ונתן דירסת הרגל לכל בני התצואה^(א) לא תשיבי דירה: (כא) מרפסת. מקום (יג) גבוה בקצור וכו' מדרגות עולים בהם לעליות, וזה המקום-גבוה מקרף בכנין ודירין בו: (כב) ארבע אמות על ארבע אמות^(ב). דאזוהא^(א) ראוי לדינה^(ב). ואם הוא רחב יותר מארבע, אלא שהוא קצר בארכו ויש בו לרבע ארבע על ארבע, יש דעות בין הפוסקים^(ג) אי מקרי דירה, (יג) לפיכך מן הנכון להניח לבתחלה בבית אחר יותר גדול^(ד). ועין באור הלכה: (כג) ו'אפלו הוא של קטן. פרוש, שהבית שמניחים בו הערוב הוא של קטן, וקא משמע לן דלא תימא דצריך להקנות להם ביתו וקטן לא בר אקנינוי הוא, קא משמע לן דלא משום קנן היא אלא משום דירה, ועל-כן מתר להניח אפלו בבית צרין^(ה): (כד) רגילים לתנו תמיד. לאפוקי (ד) אם לא הרגלו עדין לזה הבית, אין להקפיד אם משנין לבית אחר: (כה) אין להם לשנותו וכו'.^(א) ו'אפלו (טו) יש להם קצת טעם בכרוב, אם לא היש להם טעמא רבא דאז מתרין לשנותו: (כו) ולתנו בבית אחר. ו'אפלו (טז) מת הבעל-הבית. ו'אפלו (יז) השני נתן מעות לבני הקצור להניח בביתו, ו'אפלו הוא תלמיד-הקב"ם והראשון עם-הארץ. אם בתחלת הנתניה התנו לשנות, מתר לשנות^(א) [כנה"ג]. ויש מאחרונים שמתקפקין בזה: (כז) מפני דרכי שלום. ענין דרכי שלום בכאן הוא משום חשד [גמרא]^(א). ופרש רש"י: הואיל ו'הרגל הערוב בתוך אותו הבית, אם באת לשנות את מקומו, התקנינו לאותו הבית ולא יראו שם הערוב (יח) יחשדו לבני הקצור שמשלטלין בלי ערוב.

שער היצוין

(יג) פרוש המשנה להקב"ם: (יג) משום דדעת מגן-אברהם בסימן שצח עיף קטן ו נטוים לנקט בדיעת הרא"ש שהלכות מוזהר דבעינן דוקא ארבע אמות בארו ורביע אמות ברוח ו'ואפשר שגם פנתה המגן-אברהם בענינו גם-כן הכי, כמו שכתב במחצית-השקל. וכן הוא דעת הש"י בסימן תרל"ד, ולפי דבריו שם גם הרמב"ם מודה לזה, וכן הוא גם-כן דעת הגר"י; ואף שהאל"ה רבה כתב שהולכין להקל בערוכין, אין דבריו ברווחים עלי האי, דמנא לה שהולכין להקל לבתחלה במקום שיש עוד בתים, והלא אין חצר וקרא אלא כשיש לו שני בתים פתוחים וחוכו: (יד) וכן משמע במתניין. ד'מצוין בבית ישן תנו: (טו) מגן-אברהם בשם מהר"ק ושא"י: (טו) בן כתב באל"ה רבה, וכן מוכח מהוספות דבור המתחיל "משום חשדא" בסוף הדבור, עין שם, ובפרט לפרוש רש"י שפרש "משום חשדא" דהניו ששיחשו שמשלטלין בלי ערוב, כנודא שגם אם באת בעל-הבית, וכן פסק הגר"י. אכן מירושלמי שם על מתניין דמצוין בבית ישן, דאמרו יבדור ישן, לפי מה שפרש הקרוב-עדה שם משמע דאם מת הבעל-בית וכל-שפן אם מכר אין מחיב להניח הערוב שם. וצריך עיין: (יז) אחרונים: (יז) רוצה לומר, ועל-דיניה' יבוא ליד' מחלקת: (יז) קרובין-עדה ושמן-המאור. ובהגר"י מוכח דאף להוספות איכא משום חשדא: (ז) בנסת הגדולה: (כא) דכתיב ו'אזן איכא חשדא, שיעור עתה היו רוצים להנות לבעל-הבית זה ועתה רוצים להנות לעוד איש אחר: (כב) בן אימא בכנסת הגדולה, והמגן-אברהם קצר בזה. ועין בכנסת הגדולה, ומכאן שם דמה שפסק דהנדר צריך עיין הוא רק על הדין האחרון שכתב ומיהו וכו', ולפלא על המגן-אברהם שהשיטתו לא ואולי בכונה השמיט משום אכסדרא לה אם הרגל השני אין רשות להוציא ממנו דהו איכא חשדא עליו, ואם לא הרגל סביבא לא צריך להוציא, דעל השני לא יהיה חשדא אם יוצאו ממנו כיון שלא הרגל בו, מה שאין כן על הראשון שכתב הרגל בו איכא חשדא כשלא יחזירו לו הערוב:

מלמשה עד כחדו של ספין, דאפלו הכי הוי רשות-היחיד אם יש להם מחיצות של עשרה פסחים, דאמרנן גוד אחית מחיצתא ו'נהו לפי מסקנת אפי' שם שכתבי ראהו דלא קרב הונא, עין שם במקרא. ובאגדה סימן קיג קתב: אם אין רחבה ארבעה טפחים בתוך גבה שלשה טפחים אז הוי קים ואין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, ומקרא לטולא מלמשה פסחים לסם. ו'אלא אין טעם האגדה כלל, ו'ראיתי במחצית-השקל שכתב טעמו, משום שכתבי לה מהוספות דמקשו על פרוש רש"י וסביר דבנה לא שך לומר גוד אחית ופרשו פרוש אחר בדברי רב הונא, וגם המגן-אברהם בעצמו קתב אחרתך שהוספות חולקין. ולא נהירין דברי שנייהם, דאף מהוספות סוברין דלא שך בנה גוד אחית, הלא מטעם אחר לדבריהם דניא הכי, דהא קתבו בקשיא השלישית [בדבור המתחיל "תני"]: ועוד, למה לי מלינהו קני ואוקנו, אף-על-גב דלא מלינהו פירן ו'כול מלמאת חשבו רשות-היחיד וכו', עין שם. ומתורגם, שדברי האגדה נובעין מדברי תאור ורוע שכתב בהלכה קרב הונא, אכל גם עליו יפלא ממסקנת הגמרא: ו'אולי שהוא סובר כפרוש רבותיו של רש"י, דמה דאמר הגמרא 'מידי איראי וכו' הוא ל'דחות דברי אפי', אכל באמת כבר דחה רש"י זה בשמי' דים, וכן ברבנו חננאל מפרש שם כפרש"י דהאי 'מידי איראי' הוא מסוף דברי אפי', ע"ש. ובאמת אין ל'דחות דברי רש"י מהלכה, שבערוך הכיא לשון הבאורים על 'ביצתא דמישין', דרש"י ו'רובנו חננאל, ובמאירי הביא לפרוש רש"י לכד ופסק גם-כן דלא קרב הונא, וכן בחדושי הר"ן והריש"א מפרשים כ'ביצתא דמישין' כפרש"י. ובתוספות פרשו על 'ביצתא דמישין', שהוא ספינה שיש לה דפנות ו'קרקעות העשויות נגרים, ו'חלל בין הנגרים והמים ו'נקטין בה ו'ישוין כמו במים, אפלו הכי הוי רשות-היחיד אפלו: יש בין נטר לנטר רוח שלשה טפחים, שאנו רואין כאלו דפני הספינה עקמין ומסבין כל הספינה ו'נמצאו הנגרים מחברין, עין שם, ו'נראה ששניהם נכונים לדינא: * לאפוקי בית-שער. המתברר סתם בנה ולא חלק בין בית-שער ו'דחיד לרבים, ו'נמשך בנה אחר דעת הרמב"ם שפסק לענין הנות ערוב דאפלו בבית-שער ו'דחיד אין מניחין, ועין בבית-יוסף סימן ש שהארץ בנה. אכן כמה פוסקים חולקים על זה ו'רש"י ו'תוספות ו'הרא"ש במרוצא תנרא והרש"א בעבודת-הקדוש ו'דעם ו'לענין הנות הערוב מניחין בבית-שער ו'דחיד, ובגמרא ידלן ב'ש"ס דף פה עמוד ב, עין שם. אכן בבאור הגר"א משמע דדעת המתברר גם-כן הכי, דשם בית-שער אינו רק בבית שער ו'דחיד אכל ו'דחיד אינו בכל בית-שער, ו'כתב שגם דעת הר"ף גם-כן הכי: * ארבע אמות על ארבע אמות. ו'כתב בתוספת-שבת: ואם החדר

ובתוספות פרשו ד'חשדא הוא, ש'יחשדו לבעל-הבית זה שגובב פת ליד' מתלקת עמהם. ולפרוש רש"י בנודא יש להקמיר אפלו מכר בית לאחר, שלא לשנות מקום הערוב, אכן לפרוש התוספות (יז) אפקש לומר דעל ה'לוקח לא יבוא ליד' חשדא^(א) על-ידי הוצאת הערוב מביתו, אחר ששעוולם לא היה הערוב בידו. ו'נהה כל זה (כ) בערוב ש'דכוו להניח אותו בבית ב'חנם ו'כל פיוצא בנה, אכל דבר שצוירין לתן מעות לזה, יכולין לשנותו לתן לא'חר, (כא) ו'אפלו אם להשני צריך לתן גם-כן מעות. ובכל ו'גווא אם עברו ו'תנו בבית אחר (כב) אין מחיבין להוציא משם, ומיהו, אם הנותן רוצה לחזר ולתנו במקום שהיה רגיל מתחלה, הרשות בידו, ומכל מקום צריך עיין למעשה נ'מ"א בשם כנה"ג: (כח) ו'אפלו

(יג) פרוש המשנה להקב"ם: (יג) משום דדעת מגן-אברהם בסימן שצח עיף קטן ו נטוים לנקט בדיעת הרא"ש שהלכות מוזהר דבעינן דוקא ארבע אמות בארו ורביע אמות ברוח ו'ואפשר שגם פנתה המגן-אברהם בענינו גם-כן הכי, כמו שכתב במחצית-השקל. וכן הוא דעת הש"י בסימן תרל"ד, ולפי דבריו שם גם הרמב"ם מודה לזה, וכן הוא גם-כן דעת הגר"י; ואף שהאל"ה רבה כתב שהולכין להקל בערוכין, אין דבריו ברווחים עלי האי, דמנא לה שהולכין להקל לבתחלה במקום שיש עוד בתים, והלא אין חצר וקרא אלא כשיש לו שני בתים פתוחים וחוכו: (יד) וכן משמע במתניין. ד'מצוין בבית ישן תנו: (טו) מגן-אברהם בשם מהר"ק ושא"י: (טו) בן כתב באל"ה רבה, וכן מוכח מהוספות דבור המתחיל "משום חשדא" בסוף הדבור, עין שם, ובפרט לפרוש רש"י שפרש "משום חשדא" דהניו ששיחשו שמשלטלין בלי ערוב, כנודא שגם אם באת בעל-הבית, וכן פסק הגר"י. אכן מירושלמי שם על מתניין דמצוין בבית ישן, דאמרו יבדור ישן, לפי מה שפרש הקרוב-עדה שם משמע דאם מת הבעל-בית וכל-שפן אם מכר אין מחיב להניח הערוב שם. וצריך עיין: (יז) אחרונים: (יז) רוצה לומר, ועל-דיניה' יבוא ליד' מחלקת: (יז) קרובין-עדה ושמן-המאור. ובהגר"י מוכח דאף להוספות איכא משום חשדא: (ז) בנסת הגדולה: (כא) דכתיב ו'אזן איכא חשדא, שיעור עתה היו רוצים להנות לבעל-הבית זה ועתה רוצים להנות לעוד איש אחר: (כב) בן אימא בכנסת הגדולה, והמגן-אברהם קצר בזה. ועין בכנסת הגדולה, ומכאן שם דמה שפסק דהנדר צריך עיין הוא רק על הדין האחרון שכתב ומיהו וכו', ולפלא על המגן-אברהם שהשיטתו לא ואולי בכונה השמיט משום אכסדרא לה אם הרגל השני אין רשות להוציא ממנו דהו איכא חשדא עליו, ואם לא הרגל סביבא לא צריך להוציא, דעל השני לא יהיה חשדא אם יוצאו ממנו כיון שלא הרגל בו, מה שאין כן על הראשון שכתב הרגל בו איכא חשדא כשלא יחזירו לו הערוב:

הַלְכוּת שַׁבַּת סִימָן שְׁמוֹ

ביאורים ומוספים

30) וכן בבית של הפקר, כתב החזו"א (או"ח סי' קא ס"ק ג) שלכולי עלמא מניחים בו עירוב, כיון שעירוב משום דירה הוא.

[משנ"ב ס"ק כה]

אין להם לשנותו וכו' 31).

31) וכן לענין אנשים שהחזיקו במצוה, הביא הכף החיים (ס"ק לו-לט) מדברי הפוסקים [ראה שו"ע או"ח סי' קנ"ג סי"ז ו-כב], שאי אפשר לקחת מהם את זכותם במצוה בלא טעם, ולכן אין מסלקין שוחט או בעל תוקע וכדו' מחזקתו אלא אם כן נמצא בו לקול. ובשו"ת רעק"א (מהדו"ת סי' יב) כתב, שדין חזקה במצוות נאמר רק במצוות שצריך לעשותן בהסכמת הציבור כמו תקיעת שופר, שאז מי שהחזיק בהן הרי הוא כאילו קיבל מהציבור את הזכות לעשותן, ולכן אין אחר יכול ליקח ממנו זכות זו, אבל במצוות שאין צריך את הסכמת הציבור לקיומן כגון ללמד תורה, לא נאמר דין חזקה. וראה בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' א) ובשו"ת חקרי לב (או"ח סי' עא) שהאריכו בענין חזקה במצוות.

[משנ"ב ס"ק טו]

אם בתחלת הנהיגה התנו לשנות, מתר לשנות 32).

32) ודין זה שמועיל תנאי לשנות, כתב בשו"ת חקרי לב (או"ח סי' עא) שהוא דוקא אם נאמר שהאיסור לשנות מפני דרכי שלום הוא מדרבנן, וכן מטעם זה אם עשו שלא כהלכה והוציאו את העירוב מביתו, אינם חייבים להחזירו לשם וכמו שפסק המשני"ב להלן ס"ק כז. ובשו"ת הראני"ח (ח"ב סי' ע) כתב, שהאיסור לשנות מפני דרכי שלום הוא מן התורה, ולדבריו אסור להתנות מתחילה שרוצים לשנות, משום שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה. וכן אם עברו והוציאו את העירוב מביתו, חייבים להחזירו לשם.

[משנ"ב ס"ק כז]

ענין דרכי שלום ככאן הוא משום קשד [גמרא] 33).

33) טעם אחר שאסור לשנות את מקום העירוב, כתב הרמב"ם בפירושו המשנה (גיטין פ"ה על המשנה ואלו משנן מפני דרכי שלום) שהוא משום שיש לבני בית זה הנאה, שהבית שמניחים בו את העירוב אינו צריך לתת פת. והקשה המג"א (ס"ק ז), שהרי בגמרא (גיטין ס, ב) מבואר שהטעם הוא משום חשדא. וכתב המחצה"ש (שם), שלרמב"ם היתה גירסת אחרת, ובמקום 'חשדא' גרס 'הנאה'.

[משנ"ב שם]

אכן לפירוש התוספות אפשר לומר דעל הלוקח לא יבוא לידי קשד 34).

34) וכן לפי הטעם שכתב הרמב"ם (הובא בהערה הקודמת) שאסור לשנות מפני שיש לבני הבית הנאה, כתב המג"א (ס"ק ז) שמותר לשנות מבית הלוקח, שהרי לוקח זה לא זכה בהנאה זו.

[משנ"ב ס"ק כ]

האיל ונהן דריסת הך גל לך בנ"ה 24).

24) וכגון הרחבה שבכניסה לבנין וכדו', שאף אם היא מוקפת מחיצות ואפשר לדור בה, אין להניח שם את פת העירוב, משום שמקום זה שכל דיירי הבנין עוברים דרכו הוא בית שער של רבים.

[משנ"ב ס"ק כב]

אך ע"ז על ארבע אמות 25).

25) לדעת הגר"ח נאה שיעורו 1.92 על 1.92 מטר, ולדעת החזו"א שיעורו בערך 2.32 על 2.32 מטר. [וראה בספר מדות ושיעורי תורה (עמ' תסב) ע"ז שטות בוד].

[משנ"ב שם]

דאז הוא 26) ראוי לדיקה 27).

26) ולהניח עירוב בחג הסוכות בסוכה שגודלה ז' טפחים על ז' טפחים, חידש העצי אלמוגים (סי' שע ס"ק ב) שמועיל, כיון שהסוכה ראויה למצוות.

27) ואם גודלו של החדר הוא ד' אמות על ד' אמות אבל יש בו ארונות וכדו' שמחזירים לקרקע, כתב השו"ת הלכות (סט"ז) שיתכן שהארונות ממעטים את שיעור הבית גם לענין מקום הנחת העירוב. והיינו לפי מה שדן החזו"א (או"ח סי' קי ס"ק כח) לגבי בית חרושת אם המכונות והספסלים המחזירים לקרקע וקבועים שם ממעטים את הבית משיעור ד' אמות. מאידך, בספר חובת הדר (פ"ד ס"ק כב) כתב, שארונות קיר או השיש במטבח שהם משמשים את הדרים בבית, הרי הם בטלים לבית ואינם ממעטים, וכעין זה כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רסג).

[משנ"ב שם]

ויש בו לרבע ארבע על ארבע, יש דעות בין הפוסקים 28).

28) והחזו"א (שם) הכריע לענין עירוב, שצריך דוקא ד' אמות על ד' אמות מרובעות, ואין האורך משלים לרוחב, וכן הכריע החזו"א לענין מוחה (י"ד סי' קסט ס"ק ה).

[משנ"ב שם]

לפיכך מן הנכון להניח לכתחלה בבית אחר יותר גדול 29).

29) ואם יש בחצר שני בתים בלבד, אחד גודלו ד' אמות שוחקות [מרווחות], והאחר גודלו ד' אמות עצבות [ממוצמות], כתב התוספת שבת (ס"ק ט) שממה נפשך יכול להניח את העירוב בבית שגודלו ד' אמות עצבות, שאם צריך לשיעור דירה ד' אמות שוחקות, נמצא שיש בחצר רק בית אחד ואין צריך לערב.

[משנ"ב ס"ק כג]

ועל-כן מתר להניח אפלו בבית קטן 30).

הַלְבוּת שֶׁת סִימָן שֶׁסוּ

ביאורים ומוספים

[רמ"א ס"ג]

וְהַמְנַהֵג בְּמִן הַזֶּה לְהַנִּיחַ הָעִירוּב³⁵ בְּבֵית-הַקְּנָסֶת³⁶.

35) ואם בית הכנסת נמצא מחוץ לשטח המקום המוקף במחיצות, כתב הט"ו (ס"ג ג) שאין עירוב החצרות מועיל. וכן כתב המשנ"ב לעיל (סי' טסה ס"ק מ) בשם המג"א והאחרונים, וכן הכריע ההלכה החזו"א (א"ח סי' צו ס"ק לא).

מאידך, האבן העזר (סוף סי' טסה) כתב, שהרי דעת הרמב"ם (פ"ג מהל' עירובין ה"ח) לגבי שתי חצרות הסמוכות זו לזו וכותל ביניהן, ויש אילן סמוך לכותל זה ועשאו סולם לכותל, שהם יכולים לערב יחד, אף על פי שאסור לעלות על האילן בשבת. וטעמו, משום שהאיסור לעלות באילן בשבת הוא איסור שבועה, ולא גזר על שבות בבין השמשות, נמצא שבבין השמשות שהוא זמן קניית העירוב היה מותר לעלות על האילן, וחל העירוב. וכמו כן כאן, כיון שבבין השמשות היה מותר לטלטל לבית הכנסת, שיתוף המבואות חל, ומותר לטלטל בכל העיר. ובשורת נודע ביהודה (מהדורת או"ח סי' מ) הקשה על דברי האבן העזר, ובשורת רעק"א (ח"א סי' יד) הסתפק בדין זה. ולמעשה הסכמת האחרונים לאסור בזה.

ובאופן שבית הכנסת נמצא בתוך שטח העירוב, אבל לא עשו תיקון למבואות בלחי או קורה, כתב בשו"ת חכם צבי (סי' קיא) [הביאו המשנ"ב לעיל סי' טסה ס"ק מ] שלא יניחו את העירוב בבית הכנסת הפתוח למבוי. ובשעה"צ שם (ס"ק ל) ביאר טעמו, שכיון שבמקום המוקף לא תיקנו את המבואות אלא רק את החצרות, לא חל על הפת שם שיתופי מבואות אלא שם עירובי חצרות, ופת של עירובי חצרות צריך ליתן דוקא בבית דירה, ובית הכנסת אינו ראוי לדירה.

36) ובאופן שהניחו את העירוב בבית הכנסת ושר המדינה סגר את הכניסה לבית הכנסת עם חותם בגלל חוב שהיו חייבים למלך, כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדורת או"ח סי' לט) שאף שיש מקום לומר שאיסור שבירת החותם בשבת הוא רק משום שבות ולא גזר על שבות בין השמשות, ואם כן בבין השמשות יכלו להגיע לפת העירוב, מ"מ יש לאסור כיון שמצד גזירת המלכות אסור לשבור את החותם, כי מי יעז לפתוח חותם הנחתם על ידי פקידי המלך, ואם כן נמצא גנם בבין השמשות לא יכלו להגיע לפת העירוב, ואין העירוב חל. וכן כתב בשו"ת אבני צדק (א"ח סי' מה), שבית הכנסת ששר העיר סגרו מחמת עומום ליפול, אסור להניח שם עירוב, אולם בשו"ת בר ליוואי (ח"א סי' יב) כתב להתיר בזה.

[משנ"ב ס"ק כח]

וְאִף-עַל-פִּי שְׂאִין בְּמַעֲשֵׂה קֶטֶן פְּלוּס³⁷.

37) ואף לגבות את פת העירוב על ידי קוף, כתב התוספת שבת (ס"ק יד) שמוותר, ואין צריך בן דעת.

[משנ"ב שם]

דְּחָשׂוּד לְגַבֵּב וְהִתְקַלְפִי טוֹב בְּרַעֲעֵ³⁸.

38) טעם נוסף שאין הנכרי יכול לקבץ את הפת, הביא התוספת שבת (שם) בשם יש אומרים, משום שאפשר לעשות עירוב חצרות על ידי שאחד יזכה לכולם, ואין מוכיז על ידי נכרי, ולכן גם כשמקבצים פת מכולם אין מקבצים על ידי נכרי. והוסיף, שלטעם זה גם על ידי קוף אסור לקבץ.

[משנ"ב ס"ק כט]

וְנִרְאֶה לִי הַטַּעַם³⁹.

39) טעם אחר כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק ז), שעדיף להניח את העירוב בבית הכנסת, משום שכשמיניחו בבית יש לחוש שמהאבן

השמשות יהיה שם מות, והכהנים לא יוכלו ליכנס למקום הפת, ולא יועיל העירוב עבורם ויאסרו על כולם. וראה טעם נוסף בהערה הבאה.

[משנ"ב ס"ק ל]

שְׂאִין בְּבֵית-הַקְּנָסֶת נִחָשֵׁב לְבֵית-דִּינָה⁴⁰.

40) ואם קנה מקום בבית הכנסת, דעת האבן העזר (כאן) שבית הכנסת נחשב למקום דירה לכל מי שקנה שם מקום. ולפי זה כתב טעם נוסף למה עדיף להניח את העירוב בבית הכנסת, משום שאם לא יניחוהו שם, יש לחוש שמא יש אנשים שקנו שם מקום ועתה אינם דרים בעיר, ונמצא שהם לא עירבו עם בני העיר ויהיה אסור להוציא מבית הכנסת לחצר, אבל כשמיניחו את העירוב בבית הכנסת אין לחוש לכך, שהרי בית שמניחים בו עירוב אינו צריך ליתן פת.

אכן כתב האבן העזר, שכל זה הוא לדעת רש"י (עירובין פה, א ד"ה וג' חורבות) שסובר שאף שחורבה או בית התבן (שאינם מקום אכילה וגם אינם פתוחים למקום אכילה) אינם אוסרים את החצר המשותפת אם הם פתוחים אליה, מ"מ אין לטלטל מהחצר לתוכם כלים ששבתו בבית של דייר אחר, ולדבריו יש לומר שבית הכנסת לא גרע מבית התבן, ואסור אפילו לאותם המתוקנים במחיצות ועירוב לטלטל מביתם לבית הכנסת, כיון שהוא מקום שיש בו דיורים גם לאותם שלא עירבו. ונקט האבן העזר שהלכה כרש"י, ולפיכך יש להניח את העירוב בבית הכנסת כדי לכלול בעירוב גם את מתפללי בית הכנסת. אולם דעת התוס' (שם ד"ה שני בתים), שכיון שאין אוכלים במקום זה אינו רשות שיש בה דיורים ולכן מותר לטלטל מהחצר אליו ואין כאן הוצאה מרשות לרשות, וכן פסק בביה"ל לקמן (סי' שעו ס"ג ד"ה וביניהם), ולפי זה אין איסור לטלטל לבית הכנסת גם בלא עירוב.

וראה בחזו"א (א"ח סי' צו ס"ק כו) שכתב, שמתפללי בית הכנסת שדרים במקום שאינו מוקף במחיצות עם בית הכנסת, אוסרים הם את הטלטול אל בית הכנסת, והחזו"א סתם דבריו ולא ביאר אם הם דוקא לשיטת רש"י, ובספר שו"ת הלכות (סי' שסו סכ"א) פסק כן לדינא ומשמע שהבין שד"ן זה נכון גם לתוס' [שהרי בסי' שעו סי' ה' כתב להקל כתוס']. אולם יתכן שדברי החזו"א הם דוקא לשיטת רש"י, שהרי בסימנים הראשונים (סי' פו ס"ק יח וסי' פט ס"ק ח) סתם להחמיר כרש"י, ורק בסי' צד ס"ק א ובסי' צו ס"ק ה הכריע להקל כתוס'.

[משנ"ב ס"ק לא]

וְאִם מְנִיחוּ בְּשָׁנֵי כְּלִים נִרְאֶה שֶׁהֵם מְפַלְגִים וּמְחַלְקִים זֶה מִזֶּה⁴¹.

41) ואפילו הניח בכל כלי פת בשיעור הראוי לעירוב, כתב בשו"ת חכם צבי (סי' קיב) שאסור, ואין אומרים שכיון שאם לא היה הכלי האחר הרי היה העירוב כשר, ולכן לא מפריע מה שחילק את העירוב לשני כלים, שמ"מ אסור לעשות כן משום מראית העין, שיעשו ויחשבו שכמו כן מותר להניח בבי בתים [וראה מה שכתבנו בהערה הבאה בענין זה].

[משנ"ב ס"ק לב]

יֵשׁ לְדַחַךְ שְׂלֵא לְהַנִּיחוּ רַק בְּבֵית-הַקְּנָסֶת אֶתְתָּ⁴².

42) והוסיף בשו"ת חכם צבי (סי' קיב), שאפילו אם נותנים חלת עירוב כשיעור בהרבה בתי כנסיות שבעיר, הרי זה ברכה לביטלה ובטל העירוב, ונמצאו מחללים שבת בטלטול, והובאו דבריו בשערי תשובה (ס"ק א), והשערי תשובה הביאו, שהמקור ברוך קטן חולק על החכם צבי והתיר לעשות כן, וכתב שאפילו יפה

הלכות שבת סימן שסו

באר הגולה רלא

כ ערובין מ"ט
ל טוב המפניד ושכן
נראה מהגמרא שם
ובשם רש"י א"ש
ובכ"ז והנה אמר
שמיאל ב המפניד
והרא"ש שם ושאר
פוסקים

(ט) קטן יכול לגבות הערוב ולקבצו: הגה והמנהג בזמן הזה להניח הערובים⁽⁸⁵⁾ (י) בבית-ההכנסת⁽⁸⁶⁾, וכן נהגו העדמונים. (כט) ונראה לי השעם, דערובין שלנו יש להם דין שתוף (ל) ואין צריך להניח בבית-דירה. וענין לקמן סימן שפו ושפו: ד [*] צריך לתן כל הערוב [*] (לא) *בכלי אחד. ואם חלקו ונתנו בשני כלים אינו ערוב, אלא-אם-בן (לב) נתמלא האחד ואז מותר, להוא שיהיו שני הכלים (לג) בבית אחד: ה מצריף (לד) שלא יקפיד (לה) שום אחד מהם על ערובו אם יאכלנו חברו, *ואם מקפיד אינו ערוב; לך מצריף לזהר שלא

באר היטב

השני מעות להניח בביתו, נרבי"ז ח"א סימן יז. ואם בתחלת הניתנה התנו לשנות, מותר לשנות, כנה"ג. וענין יד-איהן שחוקף בזה. ואם הוא דבר שצריכים לתן מעות לזה, ויכולין לשנות לתן לאחר. ובכללן אם עברו ונתנו בבית אחר אין מוציאין מנו, ומי"מ צ"ע למעשה, כנה"ג: (ט) קטן. אבל אינו-יהודי אסור לקבצו, כנ"ל, כ"מ: מ"א: (י) בבהכ"נ. וכתב הט"ז: נ"ל שם בגמ' בהכ"נ או שאר בית שמעון בו הערוב הוא בענין שאסור לטלטל לא שם בגמ' שאין שם ערוב מבואות או שהוא חוץ לערוב, אין גלום כאותו ערוב, נהגו כן יש לחש שהתניקות לא יראו בבהכ"נ וישפח מהם חות ערוב, ע"ש. ואין דבריו מבריעין לדחות דברי הח"צ ו"ל. אך שיש לחלוותו בבהכ"נ הגדולה היחיד חשיבה ועקרת שבעיר שקל בני העיר שתפיו בה וישכים לה, וכן עמא דבר: [*] בכלי אחד. וענין בשו"ת שצרי"אפרים סימן כה במ"ש בכ"ז על דברי הטור: בבה"ב שהנה שמה

שערי תשובה

[*] צריך לתן בו בכלי אחד כו'. ענין בשו"ת ח"צ סימן קיב שלמד מזה דבשני בתים שפיטא דאין הערוב גלום, ומהה כד הטועים לתן חת-לחם של ערוב בהרבה בתי-הכנסת שבעיר וכתב שהוא ברכה לבשלה ומחללים שבת בטלטול, וע"ש שכתב דאף אם לא ירכיז עליהם רק להלותן משום נוי אסור כיון שצריך אותם העונות להלותם לשם ערוב, יש לחש לשנות התניקות שישבחו שפטר להניח הערוב בשני בתים, ועוד ששם הגדולים יטעו כו', ואסור להלות רק עונה אחת בבהכ"נ אחת מכל בית גססיות שבעיר לשם מצות ערוב. ובמקור ברור קטן למהר"ב וי"ל ק"מ לחלק ע"ז ולהתיר לעשות כן וכתב ש"פ לעשות כן, שאם יכל האחד יקום השני, ויגם בפרט שכתב מבריעין לדחות דברי הח"צ ו"ל. אך שיש לחלוותו בבהכ"נ הגדולה היחיד חשיבה ועקרת שבעיר שקל בני העיר שתפיו בה וישכים לה, וכן עמא דבר: [*] בכלי אחד. וענין בשו"ת שצרי"אפרים סימן כה במ"ש בכ"ז על דברי הטור: בבה"ב שהנה שמה

באור הלכה

קטן הוא בתוך חדר גדול, או אפלו פתח בחדר הגדול, וכענין ההיא דר"ש סימן שפו דסליק הקף הקטן וטו כאלו פתח בחדר הגדול, וכענין ההיא דר"ש סימן שפו לענין שתוף-מבואות, ע"ש שם, וכתב: והוא הדין אם הקטן נפרץ במלואו לגדול, דאז הוי כאלו היא קרוי-ורת של הגדול וכאלו היא מנח בתוך הגדול, וכענין ההיא דלעיל סימן נה לענין צרופ עשירה, ע"ש שם בתוספת-שבת. ולדעמי דינא קמיתא אינו מקרית, דעד כאן לא כתב רש"י הטם דסליק הקף וכו'. אלא משום דסבירא הוא דלא גרעה למלתא בנשביל שעשיה מחיצות משום דבאורייתא הוציא עוד גרע, וכמו שכתבאר שם בשלשן הגמרא דלא גרע מחצר, מה שאין כן הך דבעינין בית שראוי לדירה, ולזה אפשר שפיר לומר דבין דהכניס ערובו בתוך מחיצות צרות שאין בהם אף ארבע על ארבע דלא מהני, ולא שיהי הקא לומר במאי גרעה, דבדואי גרעה, דלולי דהפנות הנה מנח במקום ראוי לדירה, ועלשו הכניסו בתוך מחיצות שאי אפשר לדרו בהם. וצריך עיון למעשה⁽⁸⁴⁾. * ונראה לי השעם, דערובין שלנו יש להם דין שתוף. והקשה הבי"ח בסימן שפו, כיון דבערוב זה מערבין כל התמים של דינה דהוי ערוב ושתוף ביחד, ודאי צריך להניחו בבית-דירה ולא בבית-ההכנסת וכו'. והג"א בסימן זה מכן ליכב⁽⁸⁵⁾, והב"מ נטרין מטעם מו, דהנינו מגו דמהני ערוב זה שפניחין בבית-ההכנסת להמיר התצרות שבמבוי, מהני נמי להמיר התמים שבתוך, וכענין זה איתא בגמרא, ע"ש שם, וכן כתב הפרי"ק גס"פ בסימן שפו, ע"ש שם: * בכלי אחד. לכאורה כלי לא דוקא, הוא הדין דאם מניחין כל הערובין שבתוך במקום אחד גס"פ שפיר נמי, ולא אחי אלא לאפקי בשני כלים וזה מורה על חלקה, וצריך עיון פרי מגדים. ומירושלמי משמע פדכריו להקל, דזה לשונו: בני המבוי שנתנו ערובין בשני מקומות, אם מבלי מקום הרי זה מותר ויהיין דוקא בבית אחד, לפי הכלי שלנו, ואם בשביל לחלק ערובין הרי זה אסור, ולא חזקין כלל שיהיה דוקא בכלי, אלא עקרי שיהיה במקום אחד, וכן להקפ, אם נתנו בשני מקומות בלי כלי כלל, אף שהיה בבית אחד גס"פ לא מהני, וכן מוכח מלשון הרמב"ם פ"ק א מהלכות ערובין הלכה ח' שכתב: חלקק את הערוב או את השתוף, אף-על-פי שהוא בבית אחד אינו ערוב, ולא חזקין כלל שהחלקה היה בשני כלים: * ואם מקפיד וכו'. ועל-כן אם בא

משנה ברורה

קטן. והכל מטעם הנ"ל, שאינו משום קטן שיהא צריך בר-דעת להקנות; ואף-על-פי שאין במעשה קטן כלום⁽⁸⁷⁾, מכל מקום הערוב בעשה ממילא כשהניח בביתו. (כג) ומכל מקום על-די עכו"ם אסור לקבצו לכתחלה, (כד) דחשודו לגבוי ולהחליף טוב ברע⁽⁸⁸⁾: (כט) ונראה לי השעם⁽⁸⁹⁾ וכו'. ורצה לומר, אף-על-פי שבית-ההכנסת אינו ראוי לדירה מפני גדושתו, שהרי הדינה הוא מקום האכילה, ואסור לאכל בבית-ההכנסת אם לא הלומדים שם, כמו שכתוב בסימן קנא, מכל מקום יש לקיים המנהג, כמו שמסכים, שערובין שלנו יש להם דין שתוף-מבואות, דהנינו שקל התצרות והתמים שבמבוי משתפין יחד בערוב זה, ושתוף-מבואות אין צריך להניחו כלל בבית-דירה רק שיהא במקום המשטמר לו, כמו שכתוב בסימן שפו: (ל) ואין צריך להניח בבית-דירה. ולפי זה, שאין בית-ההכנסת נחשב לבית-דירה⁽⁹⁰⁾, (סא) חשיבין לה רק כפצח השתפין ומותר לטלטל (סב) ממה (סג) לחצר אחת בלי ערובי-תצרות, דכל התצרות רשות אחת, כמבאר בסימן שעב: ד (לא) בכלי אחד. שהרי (כז) ערוב שמו, שיהיו מערבבים יחד, ואם מניחו בשני כלים נראה שהם מפלגים ומחלקים זה מזה⁽⁹¹⁾, ונראה לכאורה דדוקא אם כל אחד נותן חלק בערוב, אבל אם אחד מנזה בעד כלם יכול לתנו בשני כלים, אכן מדלא הוציאו הפוסקים דבר זה משמע דסבירא להו דלא פלוג בנן במלתיהו, וצריך עיון: (לב) נתמלא האחד. ורצה לומר, שבהו לא הנה החלוק לשני ברצונו, (כט) אכן אם ידע מותר, שהקלי לא יכיל בתוכו את כל הערוב (ל) והנה לו כלי אחד גדול מפלי זה שתובל להכיל כל הערוב, יש מאחרונים שמתמירין, דהוי כחולק לכתחלה את הערוב לשנים: (לג) בבית אחד. דעל-כל-פנים היו שניהם ברשות אחת, אבל לא בשני בתים, ואפילו אם אחד מנזה בהערוב משלו בשביל כלם בעד כל העיר, יש לזהר שלא להניחו רק בבית-ההכנסת אחת⁽⁹²⁾, ויבחרו לזה הבית-ההכנסת היחיד גדולה שבעיר וש"ת בשם הח"צ: ה (לד) שלא יקפיד. גס"פ מטעם דערוב שמו (לז) שיהיו מערבין ומרצין בו, שלא ימחה אחד בתברו⁽⁹³⁾ ויהיה שתפונת נותה ועברה: (לה) שום אחד מהם. והוא הדין (לג) כשאחד מנזה לכלם, צריך גס"פ להתרצות קשיבואו מבני התברוה לאכל

שער הציור

(כג) מגן-אברהם: (כד) תוספת-שבת: (כז) מגן-אברהם וש"א: (כו) אפלו דרך המבוי אם הוא רק מתקן פדיו בלתי וקונה אף שלא נשתתפו בו, דלא נאסר להוציא מחצר למבוי רק כלים ששבתו בבית ולא ששבתו בחצר: (כז) וכל-שכן דמותר להוציא מבית-ההכנסת לחצרו ואף שיש בבית-דירה אחת שם בחצר, דבית-ההכנסת לא נחשב רק כחצר, ולבית-דירה אחת לא מוציאינו ערוב-תצרות כידוע: (כח) גמרא: (כט) תוספת-שבת בשם תורת-היים: (ל) תוספת-שבת, וכן מוכח מדברי רבנו יונה, דאם אין לו כלי גדול מותר לכתחלה לחלקו בשני כלים: (לא) שם בתשובת חכם צבי: (לב) רש"י: (לג) גמרא, והביאווה האחרונים, ואפלו הראב"ד דמכל בשהערוב נגפה מכלם, מחמיר בזה: